

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების თანამედროვე ტენდენციები

მარინა ბალათურია
სტუ-ს პროფესორი

მანანა ბერუაშვილი
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესების თანამედროვე ტენდენციების განხილვისას ნაჩვენებია, რომ დღესდღეობით კაპიტალისტური ეკონომიკური სისტემა კვლავ ფუნქციონირებს, თუმცა განსხვავებით 20-30 წლის წინანდელი მდგომარეობიდან, ახლა უკვე თითქმის მთელი მსოფლიო კაპიტალისტურია; შეიცვალა ტექნოლოგიები, უფრო მეტიც, მოხდა ნამდვილი ციფრული რევოლუცია. ტრანსნაციონალური ორგანიზაციების მოქმედებაც მჭიდროდა დაკავშირებული გლობალიზაციის პოლიტიკურ, სოციალურ და კულტურულ ასპექტებთან. ასევე დასაბუთებულია, რომდღეს ერთ-ერთ მწვავე პრობლემას წარმოადგენს გლობალიზაციის ზეგავლენასაერთაშორისო ბიზნესის განვითარებაზე.

ABSTRACT

Reviewing the process of modern economic trends show that the capitalistic economic system is still functioning, but in contrast to the situation 20-30 years ago, it is now almost the whole world is capitalistic. Technology has changed, moreover, a real digital revolution accrued. Transnational organizations activities are closely linked to the political, social and cultural aspects of globalization. Also proved that the most acute problem is the impact of globalization on international business development.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური პროცესები, პოლიტიკური ასპექტები, თანამედროვე ტენდენციები, გლობალური პროცესები

* * * *

იმისათვის, რომ ზოგადად განვიხილოთ მსოფლიოში მიმდინარე ეკონომიკური პროცესები საჭიროა გამოვყოთ მისი ის ძირითადი ასპექტები, როგორცაა: პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული გლობალიზაციები, რომელთაგან თითოეული მათგანი ერთი მოვლენის განსხვავებულ განმტკიცებას წარმოადგენს. შეიძლება ითქვას, რომ მათი ძირები საერთოა.

გლობალიზაცია, უპირველეს ყოვლისა, არის მსოფლიო რეგიონებისა და ზონების, ქვეყნების, ხალხებისა და თვით ცალკეული ადამიანების ურთიერთკავშირის, ურთიერთდამოკიდებულებისა და

ურთიერთზეგავლენის პროცესს წარმოადგენს.

დღესდღეობით კაპიტალისტური ეკონომიკური სისტემა კვლავ ფუნქციონირებს, თუმცა განსხვავებით 20-30 წლის წინანდელი მდგომარეობიდან, ახლა უკვე თითქმის მთელი მსოფლიო კაპიტალისტურია; შეიცვალა ტექნოლოგიები, უფრო მეტიც, მოხდა ნამდვილი ციფრული რევოლუცია. ტრანსნაციონალური ორგანიზაციების მოქმედებაც მჭიდროდა დაკავშირებული გლობალიზაციის პოლიტიკურ, სოციალურ და კულტურულ ასპექტებთან.

პოლიტიკური ასპექტი. ერი-სახელმწიფოები დღეს უდიდესი ამოცანის წინაშე დგანან. საერთოდ, სახელმწიფოს აქვს ძალის გამოყენების მონოპოლია განსაზღვრულ ტერიტორიულ საზღვრებში. გლობალური ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრა კი მოითხოვს უფრო მსხვილ პოლიტიკურ ერთეულებს. მაგალითად, შეგვიძლია მოვიყვანოთ „ევროკავშირი“. ნარკოტიკებით არაღებულ ვაჭრობა ან შიდსის წინააღმდეგ ბრძოლა. ეს ის მთავარი პრობლემებია, რომელთა გადაწყვეტაც აუცილებლად მოითხოვს ქვეყნების ერთობლივ ძალისხმევას, რამაც რეგიონალური, ტრანსნაციონალური, გლობალური მნიშვნელობა შეიძინა.

ეკონომიკური ასპექტი. ნაციონალური მეურნეობების ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, სამართლებრივი და საინფორმაციო ურთიერთდამოკიდებულების ხარისხმა ისეთ დონეს მიაღწია, როდესაც გარდაუვალი გახდასულ მცირე, სამი პრინციპულად ახალი მოვლენა:

1. მეტ-ნაკლებად ურთიერთდაკავშირებული ქვეყნების მყიფე ერთობლიობიდან მსოფლიო ეკონომიკურისაზოგადოება გარდაიქმნა ერთიან, მთლიან ეკონომიკურ სისტემად, სადაც ნაციონალურისოციუმები ერთიანი მსოფლიო ეკონომიკური ორგანიზმის შემადგენელ ნაწილებს წარმოადგენენ;

2. გლობალიზაციის პირობებში ხდება როლების გაცვლა ნაციონალურსა და მსოფლიო ეკონომიკურ ურთიერთობებს შორის;

3. გლობალიზაციას ობიექტურად მიყვავართ ერი-სახელმწიფოს რეგულირებადი ფუნქციების დასუსტებისაკენ. აქვე უნდა ითქვას, რომ გლობალიზაცია არ გულისხმობს მხოლოდ ეკონომიკურ პროცესებს. არსებობს თანამედროვე გლობალიზაციის დონის განსაზღვრის სხვადასხვა საშუალებები, როგორცაა, მაგალითად, შევიცარიული „KOF

Index of Globalization“ , რომელიც ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ფაქტორებს ითვალისწინებს. ამ ინდექსის მიხედვით, მსოფლიოს ყველაზე გლობალიზებული ქვეყანა ბელგიაა.

ორგანიზაციების სფეროში გლობალიზაცია გამოიხატა კომპანიების, ასოციაციებისა და მარეგულირებელი უწყებების ზრდით. წარმოების სფეროში იზრდება გლობალური ფაბრიკების რიცხვი და მოცულობა, რომლებმაც თითქმის მთლიანად მოიცვეს ისეთი სექტორები, როგორცაა: საავტომობილო მრეწველობა და მიკროელექტრონიკა. ხშირია შემთხვევები, როცა რამდენიმე ქვეყანა ერთ სანარმოო ხაზად ერთიანდება. გაჩნდა საფონდო ბირჟები, რომლებიც მთელი მსოფლიოს მასშტაბით 24 საათი მუშაობენ. გლობალიზაციას უკავშირდება ასევე დედამიწის ყველა კუთხეში აღიარებული საკრედიტო ბარათების გავრცელება და ზოგიერთი ვალუტის მზარდი გამოყენება. ამავე დროს, საგრძობლად შეიცვალა ისეთი მნიშვნელოვანი ნორმები, როგორცაა: ადამიანის უნივერსალური უფლებები. დღეს ადამიანების უმეტესობა მსოფლიოს ერთ მთლიანობად აღიქვამს.

სოციალური ასპექტი. XX ს-ის მეორე ნახევარში კაცობრიობის წინაშე დადგა უპრეცედენტო ამოცანა — აუცილებელი გახდა გლობალური ეკონომიკის, ეკოლოგიისა და სხვა ცხოვრებისეულ სფეროთა რეგულირებისათვის საჭირო ახალი მექანიზმების გამოვლენა. დაინყმოსოფლიო სოციუმისერისახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის ათასწლოვანი ორგანიზაციის ახალ ფორმაში ტრანსფორმაციის პროცესი.გლობალური რეგულირების მექანიზმების ძიება მიმდინარეობს როგორც გაეროს ჩარჩოებში, ისევე საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, მსოფლიო ბანკისა და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის შიგნით. წამოყენებულია სხვადასხვა პროექტები მძლავრი გლობალური მარეგულირებელი სტრუქტურებიდან თვით მსოფლიო მმართველობის შექმნის იდეამდე. რასაკვირველია, ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ ერმა-სახელმწიფომ, როგორც შიდა საქვეყნო და საერთაშორისო ურთიერთობების მარეგულირებელმა მექანიზმმა, თავისი თავი უკვე ამონურა: იგი განუსაზღვრელი ხანგრძლივობით კვლავაც იარსებებს, მაგრამ ამჯერად არა როგორც თავისი ქვეყნის ბედის ყოვლისშემძლე და სუვერენული გამგებელი, არამედ როგორც გლობალური ეკონომიკური და სხვა პროცესების რეგულირების სულ უფრო გართულებული მექანიზმის ერთ-ერთი რგოლი. როგორც ჩანს, ამგვარი მექანიზმი თანდათანობით იძენს ქსელურ თვისებებს: მთავრობები გლობალური მმართველობის ქსელის ერთგვარ საკვანძო პუნქტებად იქცევიან, ხოლო ეს ქსელი, სახელმწიფოთა გარდა, შეიცავს საერთაშორისო საზოგადოებრივ და სამთავრობათშორისო ორგანიზაციებს, ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს, გლობალურ საქმიან ელიტებს (დავოსის

ფორუმის მსგავსად) და ა. შ.

კულტურული ასპექტი – გლობალიზაცია მსოფლიო კულტურას ცვლის ორი ფუნდამენტური გზით. ბევრი მკვლევარის აზრით, კულტურული გლობალიზაცია ამერიკანიზაციის ტოლფასი მოვლენაა. გასული საუკუნის ბოლო ათწლეულებში, საინფორმაციო რევოლუციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების მძაფრი და სწრაფი განვითარების წყალობით, საგრძობლად დაჩქარდა და გაძლიერდა სამეურნეო ცხოვრების ინტერნაციონალიზაცია.

თანამედროვე გლობალური კულტურა, პირველ რიგში, ტექნოლოგიური ცივილიზაციის შემომტანია მსოფლიოში. მისი კოსმოპოლიტიზმი ძირითადად ეფუძნება უდიდეს ტექნოლოგიურ ბაზას კომუნიკაციის ყოვლისმომცველი სისტემით, რომელიც თავისთავად ქმნის მჭიდროდ ურთიერთდამოკიდებულ ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ კავშირებს. ამგვარ უნივერსალურ-კულტურულ პროცესებს არა აქვთ კონკრეტული ისტორიული საფუძველი, არც განვითარების სპეციფიური, მახასიათებელი რიტმი და თანმიმდევრობა. კულტურული გლობალიზაცია მესამე სამყაროს ქვეყნებსა და არადასავლურ საზოგადოებაში განსაკუთრებულად და ყველაზე მეტად იგრძნობა. იგი აქ ადგილობრივი კულტურისათვის სრულიად უცხო და ახალ ელემენტებსა და ღირებულებებს ამკვიდრებს.

ისეთი მძლავრი კულტურული ფენომენები, როგორებიც არის მუსიკა, კინო, ხელოვნება, სპორტი, ტანსაცმელი დღეს, ხდება გლობალური ბაზრის პროდუქტი. ამგვარი კომერციალიზაცია, რომელიც ინვესტს კულტურული ღირებულებების გაუფასურებას, თავისთავად ნეგატიური პროცესია. წარმოიქმნება ბევრი ქვეყნის კულტურული მახასიათებლების დაკარგვის საშიშროება მხოლოდ იმიტომ, რომ მას არ მიიღებს გლობალური, კომერციული ბაზარი. ერის კულტურა ასაზრდოებს გაცილებით ღირებულ და სრულიად განსხვავებულ ინტერესებსა და მისწრაფებებს.

ეკონომიკური გლობალიზაციის პროცესი გარკვეულწილად ახალი ზეეროვნული სტრუქტურების – გლობალური ეკონომიკური განათლების და ტრანსეროვნული მმართველობით-ფინანსური სტრუქტურებისა და რელიგიურ-კულტურულ გაერთიანებათა ზემოქმედების შედეგად ინვესტს ეროვნული სახელმწიფო სუვერენიტეტების რყევას. ეს სტრუქტურები არა მხოლოდ ერთმანეთს შორის ურთიერთქმედებენ, არამედ თვით სახელმწიფოზეც ახდენენ ზეგავლენას.

გლობალიზაციის მრავალი განზომილებიდან გამოყოფილია ორი:

1. მსოფლიო ეკონომიკის ინტერნაციონალიზაციის ზოგადპლანეტარული მასშტაბი, როგორც ეროვნულ ეკონომიკათა მზარდი ურთიერთმოქმე-

დების ლოგიკური შედეგი, როცა ამ ურთიერთმოქმედებამ შეიძინა ტრანსნაციონალიზაციის ე.ი. მათი ურთიერთშეღწევისა და გადაჭდობის სახე;

2. ეკონომიკური ცხოვრების უნივერსალიზაცია და ჰომოგენიზაცია, რომელიც ცოდნის, ადამიანთა, საქონლის, კულტურულ ფასეულობათა და სხვათა ზეგავლენით სულ უფრო ელტვის ერთიან სტრუქტურებს, პრინციპებსა და ღირებულებებს.

გლობალიზაციის პროცესის უმნიშვნელოვანეს ტენდენციებად შეიძლება გამოვყოთ:

➤ მსოფლიო ეკონომიკის საოცრად მაღალი ტემპით ზრდა;

➤ მსოფლიო ეკონომიკის სტრუქტურის გეოგრაფიული ცვლილებები;

➤ ქვეყნების უთანაბრო ეკონომიკური განვითარების ტენდენცია მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის პირობებში;

➤ უზარმაზარი კორპორაციების მსოფლიო მეურნეობის სტრუქტურის შემქნელ ელემენტებად გარდაქმნაში გამოხატული ტრანსნაციონალიზაციის პროცესი;

➤ ინტეგრაციული რეგიონული ეკონომიკური ბლოკების შექმნა, რომლებიც მსოფლიო მეურნეობის მნიშვნელოვანი სუბიექტები გახდნენ.

საბოლოოდ, შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიო მეურნეობის განვითარების მთავარ კრიტერიუმებს წარმოადგენს: წარმოების ეფექტიანობა, ეკონომიკის სოციალური ორიენტაცია, დანახარჯები განათლებაზე, ეროვნული შემოსავლებიდან ანარიცხების ზრდა და ეკონომიკის ეკოლოგიზაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გუროვა ი., მსოფლიო ეკონომიკა. სახელმძღვანელო. შ. ვეშაპიდის რედაქ., თბ., 2014 წ
2. შენგელია თ. მულტიკულტურიზმი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა და ბიზნესის განმსაზღვრელი დეტერმინანტი, თბ., გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2015 წ
3. მსოფლიო სისტემათა კვლევის ჟურნალი „Journal of world-systems research“ <http://jwsr.pitt.edu/ojs/index.php/jwsr>